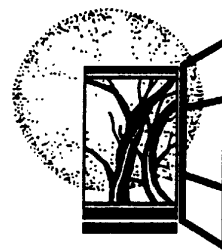

3 / 2002

CZ - IALE

Bulletin

**ZPRAVODAJ ČESKÉ SPOLEČNOSTI PRO KRAJINNOU EKOLOGII
REGIONÁLNÍ ORGANIZACE IALE ČESKÉ REPUBLIKY**
(Czech Regional Organization of the International Association for Landscape Ecology;
CZ-IALE)

Na úvod tohoto čísla

Čas letí, čas pádí, čas prchá. Od minulého, jarního čísla našeho *Bulletinu* se toho seběhlo opravdu dost. V hektickém shonu v závěru letního semestru před prázdninovou přestávkou stačil Pavel Kovář, předseda naší společnosti, oslavit své významné životní jubileum. Před prázdninami se také vyrojila nabídka dalších konferencí, na které by se slušelo upozornit. Konečně ani ty prázdniny nebyly tak klidné jako obvykle. V prvním srpnovém týdnu dost nečekaně a rychle zabouřily jihočeské řeky Malše a Vltava. Byla to však jenom mírná předzvěst toho, co následovalo další týden. Povodeň na Vltavě, Lužnici, Berounce a jejich přítocích, povodeň, jakým jsme odvykli, postupovala po hodinách a dnech na dolní Labe. Za sebou zanechala spoušť a spoustu nevyřešených otázek. A když jsme se vrátili z terénu a z dovolených do svých kanceláří, zaskočila nás jako blesk z čistého nebe zpráva, že zemřel *Igor Michal*. Od svých kolegů jsem již zaznamenal myšlenku, že právě teď po povodních, kdy se opět objevují výpady proti ekologům, bychom Igora a jeho hlas potřebovali jako sůl. K oběma těmto událostem se vrací Pavel Kovář v krátkém zamyšlení.

Leč čas běží neúprosně dál. V posledním srpnovém týdnu začal jubilejním 20. sjezdem České geografické společnosti v Ústí nad Labem podzimní maratón vědeckých konferencí. Pokračuje téměř v nepřetržité řadě workshopem o kulturní krajině v Nových Hradech 6.-8. září, brněnským seminářem ÚSES - zelená páteř krajiny 9.-11. září a slovenským geografickým kongresem v Nitře 10.-13. září. To jsou akce, které se seběhly tak rychle, že jsme na ně v jarním čísle nestačili upozornit. A zběsilé tempo konferencí pokračuje: Ekologie a ochrana písčivých krajín v Českém Švýcarsku 14.-20. září, Geobiocenologie v péči o les ve Křtinách 4.-5. října, "Hradní" konference Tvář naší země - krajina domova II. 8.-11. října v Praze a Průhonicích, tradiční již 10. Magdeburský seminář o ochraně vod v povodí Labe ve Špindlerově Mlýně 22.-26. října a neméně tradiční slovenské sympozium krajinné ekologie - tentokrát v Piešťanech 24.-26. října, přesně 20 let od založení IALE na

tomtéž místě. Snad se alespoň k některým z těchto akcí stihneme vrátit v dalších číslech.

Určitou mimořádností vydání tohoto čísla, ve snaze být aktuální a nepřinášet jen dodatečné zprávy, je způsobena i absence profilu některého krajinně ekologického pracoviště, jak bylo zvykem v předchozích číslech. Věřím, že nám tento nedostatek odpustíte.

Zdeněk Lipský

Krajina s vodou na „střeše Evropy“

Krajina má mnohem hlubší paměť než člověk, i když existují staré kroniky. Nános valounů a štěrku překrytý mocným souvrstvím jiných sedimentů nebo artefaktů lidské civilizace svědčí o tom, že se tu kdysi valila tisíciletá voda - a mohla-li tehdy, může i jindy, i dnes. Terénní tvar zastíněný v současnosti vzrostlými stromy a zástavbou všeho druhu obnaží při průtoku pětisetleté vody obtékající výšinu s historickým sídlem prostor, kde asi býval sebezáchovně volný koridor ve středověku. Před velkou povodní v České kotlině 2002 si takových věcí nikdo moc nevšímal, celé předchozí století až tak mnoho záplav nebylo anebo nebyly takového rozměru. Všeliké konsekvence globálních klimatických - ať už oscilací nebo změn - politici bagatelizovali. Teď je musí řešit. Na čí rady dají? Melioračních potažmo krajinných inženýrů, betonářsko-stavebních lobby, monokulturních zalesňovačů, zelených aktivistů, ekologů profesí nebo racionálně sestavených interdisciplinárních týmů? Jedno je jisté: nastal čas pro radikální změnu - přístupů ke krajině, priorit v jejím využívání a správě, generování dlouhodobě založených projektů a zároveň studií obnovy...

V USA i konzervativně laděný president G.Bush podpořil vznik pracovní skupiny (tzv. President's US Climate Change Research Initiative), která dostala od vlády zadání, aby navrhla zcela nový, integrovaný systém pozorování klimatických změn (podle analytické zprávy Národní výzkumné rady USA z r. 2001 vývody z klasických měřicích stanic pro předpovědi počasí neposkytují ani odpovídající informaci o klimatických procesech, ani nezajišťují kontinuitu relevantních dat). Odborné časopisy přinášejí vážné diskuse o způsobech „restaurace krajiny“, jinými slovy ekologické obnovy těch území, kde se ruší přehradní nádrže, jejichž krajinně-hydroekologické funkce jsou sporné. Zdá se, že zanedbávaná či tabuizovaná témata rozčeří hladiny zátopových vod i ve střední Evropě, kudy prochází hlavní rozvodí a bohatství, o něž se údajně povede příští válka, odtud jen odtéká. Rozhodně se těmto tématům nevyhneme v české krajinně-ekologické společnosti, tedy na naší půdě.

Pavel Kovář

Potopa po Igorovi Míchalovi

Přítel, kamarád a kolega ve výboru naší krajinně-ekologické společnosti, **Ing. Igor Míchal, CSc.**, zemřel 4. srpna 2002, krátce po svých sedmdesátinách. Za několik dní poté přišla do Čech ekologická pohroma v podobě půl- až celotisícileté vody na Vltavě a Labi - jako by Igor tušil, že jeho popel bude mít jistější spočinutí ve slovenských horách, kde nechal srdce. Byl přirozenou autoritou v ekologii, s těžištěm aktivit na spojnici mezi teorií a aplikovanou naukou - pokud filosofická pojednání záměrně vydělíme, ačkoli tvoří konzistentní celek se vším, co Igor vytvořil. Profesionálním původem lesní typolog - v Lesprojektu (Zvolen), pracovník ústředí Ústavu pro hospodářskou úpravu lesů (Brandýs nad Labem), projektant-specialista v Terplanu (Státní ústav pro územní plánování se sídlem v Praze). V nové éře hlavní protagonist moderní ochranné a územně-plánovací legislativy, spolupracovník Josefa Vavrouška v jeho ministerské pozici a později i jedna z vůdčích osobností Společnosti pro trvale udržitelný život (I.Míchal je např. autorem materiálu vzešlého z proslulé dobříšské konference evropských ministrů životního prostředí v r. 1991: Hodnoty, etika a životní prostředí). Všechna díla, z nichž řada má knižní podobu, jsou všeobecně známá i žádaná: od Ekologické stability (Veronika, Brno) po dokončenou (zatím v tisku) obsáhlou publikaci o krajině a o ochraně krajinného rázu. Byl předsedou Vědecké rady KRNP, členem autorizační komise České komory architektů, Oponentní rady Ministerstva životního prostředí pro ÚSES, Národního lesnického komitétu, přednášel na půdě řady vysokoškolských pracovišť. Právem obdržel významná ocenění, např. Cenu Josefa Vavrouška od nadace Charty 77 nebo Zlatou medaili Mendelovy zemědělské a lesnické univerzity v Brně. Dokázal žít plně s velkou šíří i hloubkou zájmů, orientoval se stejně dobře v přírodě jako v kultuře a ve světě pohybu (sport a tanec). Byl moudrým rádčem, dovedl potěšit i pobavit, navzdory bolestem měl po ruce téměř vždy úsměv. Bojoval s nemocemi, při nichž se nesnadno prodlužuje život, statečně. Vytvořil odkaz, který bychom měli uctít alespoň touto krátkou, nicméně upřímnou vzpomínkou, která se však bude vracet při každé návaznosti na mnohostranné Igorovo usilování.

Pavel Kovář

Ústav ekologie krajiny AV ČR (ÚEK AV ČR) zakončil řešení tříletého mezinárodního výzkumného grantového projektu GA ČR „Biogeografický význam podmrzajících kamenitých sutí střední Evropy“, jehož byl nositelem. Na řešení se dále podíleli pracovníci Geologického ústavu AV, Entomologického ústavu AV, Ústavu půdní biologie AV, Ústavu aplikované ekologie LF ČZU, Ústavu zoologie SAV, katedry biologie UJEP v Ústí n. L., Geografického ústavu University F. Schillera v Jeně a Ústavu environmentálních věd (NLU) University v Basileji. Chladné a podmrzající kamenité sutě jsou ve středoevropském regionu jedním z nejméně prozkoumaných biotopů. Dosud vůbec chyběly publikované údaje o kontinuálních změnách mikroklimatu v různých strzech vnitřních prostor sutí v průběhu roku; o diverzitě společenstev stenotopních a psychrofilních členovců, o jejich původu, evoluci a biogeografii, o asociaci rostlinných a živočišných společenstev podmrzajících sutí, o geomorfologické typologii a diverzitě podmrzajících sutí a jejich významu jako refugii reliktních rostlin a živočichů či prostředí adaptivní speciace.

Hlavním cílem projektu bylo prozkoumání

- a) rozsahu, genetického typu, stáří, morfometrické a morfografické charakteristiky původních a současných geomorfologických procesů vybraných podmrzajících sutí a jejich vazby na okolní reliéf a krajinu;
- b) výzkum a popis vnitřní architektiky podmrzajících sutí moderními měřicími geoseismickými a geoelektrickými metodami;
- c) provedení kontinuálního měření změn mikroklimatu v různých částech a strzech modelového typu podmrzající sutě a určení jejich vztahu ke změnám vnějšího klimatu v průběhu roku;
- d) určení výskytu a druhové diverzity společenstev rostlin a členovců v podmrzajících kamenitých sutích vybraných zvláště chráněných území ČR a stanovení jejich asociace;
- e) ověření hypotézy existence diferencovaných disjunktivních populací modelových druhů pavouků *Bathyphantes simillimus*, *Acantholycosa norvegica* a velkého reliktního druhu dravého roztoče *Rhagidia gelida* v izolovaných suťových ekosystémech ostrovního charakteru metodami molekulární biogeografické analýzy;
- f) souhrnné porovnání zkoumaných sutí a jejich typologická klasifikace.

Převážná část terénního výzkumu sutí byla uskutečněna ve Verneřickém a Lužickohorském bioregionu Českého středohoří. Bylo shromážděno množství původních vědeckých poznatků a některé z nich již opublikovány. Vzpomeňme některé z nich:

Podle studovaných profilů dochází k průběžné tvorbě sutí během glaciálů i interglaciálů a obzvláště silné tvorbě sutí v průběhu pozdního glaciálu a holocénu. Zvláště v mladém holocénu dochází k obnovení tvorby, obvykle hrubozrných sutí. V rámci kvartéru musíme předpokládat kontinuitu tvorby sutí jako ekotopu. Pro vývoj suťových polí sutí mají obrovský význam tenké zvětrávací kůry na povrchu balvanů.

Dlouhodobé kontinuální měření mikroklimatu v sutích prokázalo, že sutě lze rozlišit na sutě

- 1) nepodmrzající,
- 2) dočasně podmrzající či podchlazené,
- 3) dlouhodobě podmrzající či podchlazené.

Ledové jámy některých dlouhodobě podmrzajících sutí zauímají rozlohu pibližně pouhých 100 m² a mají charakter azonálního permafrostu. Výskyt dravého boreálního roztoče *Rhagidia gelida* v ledových jamách vedl k formulaci hypotézy existence reliktního periglaciálního mikroklimatu. Výzkum společenstev mechorostů, kapradorostů a několika modelových skupin bezobratlých (roztoči, pavouci, chvostokoci, brouci) vedl k závěru, že v dlouhodobě podchlazených či podmrzajících sutích se kromě eurytopních druhů vyskytují druhy montánní a boreomontánní, v případě bezobratlých i druhy troglofilní (kavernikolní).

Miloslav Zacharda
Ústav krajiny AV ČR

Světový kongres IALE bude v Austrálii

Hlavní událostí světové krajinné ekologie v příštím roce bude nesporně kongres IALE, připravovaný na červenec 2003 v Darwinu v severní Austrálii. Připomínám, že kongres IALE se koná se 4letou periodicitou a v poslední době bývá zvykem jeho uspořádání v zemi úřadujícího prezidenta IALE. V roce 1995 to bylo ve francouzském Toulouse, v roce 1999 v americkém Snow Village, příští rok tedy v Austrálii, poněvadž prezidentem IALE je nyní Australan Richard Hobbs. Pro nás je to místo jistě velmi vzdálené a velmi exotické, přesto bychom měli přemýšlet o formě naší účasti na kongresu.

V rámci kongresu je zatím navrženo 13 tematicky zaměřených symposií, jejichž organizátoři jsou většinou z Evropy. A již se na nás obracejí se žádostmi o aktivní účast a příspěvky do svých symposií. Landscape Europe, o níž jsme informovali v minulých číslech, se hodlá na kongresu prezentovat monografií o stavu evropských kulturních krajin. Předpokládá se, že sborník vydaný z nadcházejícího slovenského symposia IALE v Piešťanech (24.-26.10.2002) bude příspěvkem slovenské a české krajinné ekologie právě ke světovému kongresu IALE v Darwinu. Budiž to chápáno jako výzva a příležitost i pro naši obec krajinných ekologů.

ZL

IALE CONFERENCE SITE

<http://www.iale.ntu.edu.au>

Výsledky soutěže Nadačního fondu prof. A.Bayera o nejlepší studentské práce s ekologickou tematikou

Třetího ročníku soutěže se zúčastnili studenti z pěti fakult tří univerzit ČR. Úroveň prací byla velmi vysoká, takže kromě předem vyhlášených ocenění komise všem ostatním udělila čestná uznání a věcné ceny.

V kategorii bakalářských prací a souborných prací na Lesnické a dřevařské fakultě MZLU v Brně, které jsou tematicky zadány jako hodnocení stavu lesního ekosystému jednoznačně zvítězila práce studenta **Jana Dovrtěla** - "Hodnocení stavu lesního ekosystému na lokalitě Hájek na LZ Židlochovice". Zaslouženě tak získal odměnu 2000,- Kč. Na 2.místě byl **Pavel Červinka** - "Hodnocení stavu lesního ekosystému na lokalitě Mohelno" a na 3.místě **Ivana Lounová** - "Srovnání trhu pro bioprodukty v Evropě a ČR" (FF UP Olomouc).

V kategorii diplomových prací do závěrečného kola hodnocení postoupilo 7 studentů a komise měla obtížný úkol, vybrat z nich tu nejlepší. Nakonec se rozhodla pro práci **Romana Gebauera** - "Změna fondu listových pigmentů během vegetačního období ve vztahu ke změnám optických vlastností korun stromů", která tak získala finanční odměnu 3000,- Kč. Druhé místo obsadil **Bohuslav Sochor** s prakticky zaměřenou prací „Návrh péče o lesní porosty přírodní rezervace Vrbenské rybníky“. Oba studenti jsou z Lesnické a dřevařské fakulty MZLU v Brně. Na třetím místě skončila **Jana Ožanová** z Přírodovědecké fakulty UP Olomouc s diplomovou prací „Společenstva mnohonožek (*Diplopoda*) tří různě starých lužních lesů po letní záplavě v roce 1997“. Ostatním čtyřem studentům a studentkám komise udělila alespoň čestná uznání za účast v soutěži a za také velmi kvalitní diplomové práce.

V letošním roce se komise poprvé rozhodla udělit podporu studentským vědeckovýzkumným projektům v hodnotě 5 tisíc Kč. Tuto podporu svého projektu získaly **Jana Tufová** (Ekologie mnohonožek (*Diplopoda*) v podmínkách opadavého lesa střední Evropy, PŘF UP Olomouc) a **Hana Habrová** (Ekologická stabilita ostrova Sokotra ve vztahu k moderním a tradičním přístupům ve využívání přírodních zdrojů, LDF MZLU Brno)

Všichni účastníci, kromě čestného uznání a zmíněných finančních odměn, dostali od nadačního fondu dále věcné dary, z nichž nejcennější je jistě kniha *Dřeviny České republiky s vlastnoručním věnováním autorů*. Ceny budou slavnostně předány na mezinárodní konferenci „Geobiocenologie a její využití v péči o les a chráněná území“ pořádané ke 100.výročí narození prof. A.Zlatníka Ústavem lesnické botaniky, dendrologie a typologie LDF MZLU, v říjnu ve Křtinách, prvním třem soutěžícím v kategorii diplomových prací a doktorandkám, které získaly podporu svých projektů, nadační fond hradí aktivní účast na konferenci. S oceněním se připojila také Veronica a věnovala účastníkům roční předplatné časopisu.

Uzávěrka příštího, již čtvrtého ročníku bude 31.5.2003. Soutěž bude probíhat ve stejných kategoriích jako v letošním roce a vyhlášena bude na začátku roku 2003.

Petr Maděra

Štěpán, Luděk a kol. (2001): Chrudimsko - utváření venkovských sídel. - Okresní úřad Chrudim, Státní okresní archiv v Chrudimi, Chrudim, 136 s., barevné fotografie, mapky, plány, schémata

Důležitým počinem v rámci regionální literatury zabývající se hodnocením vlivů člověka na utváření sídelní krajiny Chrudimska bylo vydání vůbec první takto komplexně pojaté publikace s názvem "Chrudimsko - utváření venkovských sídel."

Ačkoliv těžiště práce spočívá v popisu změn struktury sídel a jednotlivých typů staveb a objektů, na konci každé z kapitol, které jsou věnovány jednotlivým stoletím, je podkapitola nazvaná "Další vlivy na krajinu." Zde si autor všímá vlivů základních lidských aktivit na krajinu (např. stavba cest a silnic, těžba dřeva, výstavba, rybníkářství, vojenské stavitelství apod.). Kniha se tak stává cenným zdrojem informací o historickém vývoji krajiny.

Autory úvodů k jednotlivým kapitolám jsou Marek Chalupník (do 15. století), Ivo Šulc (16. a 17. století), Pavel Šrámek (18. století) a Radka Šulcová (19. století). Autorem textů kapitol je Luděk Štěpán, pracovník památkové péče, okresní konzervátor památkové péče a mimo jiné též zakladatel Souboru lidových staveb Vysočina.

Publikace se zabývá okresem Chrudim v hranicích k 1. lednu 2001 s tím, že tam, kde si to vyžadovaly historické souvislosti, dochází někdy při popisu konkrétních jevů k mírnému přesahu za hranice okresu. V práci jsou zpracována pouze venkovská sídla, nikoliv města, tedy ani město Chrudim.

Pozornost autorů byla zaměřena na období od vrcholného středověku do konce 19. století. Většina kapitol se dále dělí na oddíly s názvem Struktura sídel, Dům a usedlost, Panská sídla, Panské zemědělské stavby, Církevní stavby, Vybavení sídel, Výrobní stavby a právě již zmíněné Další vlivy na krajinu.

Velkým přínosem publikace je také zveřejnění obsáhlého a podrobného seznamu regionální literatury. Vyhledávání místopisných informací značně usnadní místní rejstřík.

K publikaci lze připojit snad jen jednu kritickou poznámku. Kniha nebyla zařazena do volné distribuce a není nabízena k prodeji. Jedná se o interní publikaci Státního okresního archivu s omezeným nákladem, čímž je přístupnost této zajímavé knihy čtenářům značně omezena. Knihu je možné sehnat po domluvě se Státním okresním archívem v Chrudimi.

Jan Skaloš

KALENDÁŘ AKCÍ

- **Sandstone Landscapes: Diversity, Ecology and Conservation.** Int. Conference, Doubice, České Švýcarsko, 14.-20. září 2002 (e-mail:conference@npcs.cz; www.ibot.cas.cz/conferences/sandstone); reprezentativní konference pořádaná na našem území Botanickým ústavem AV ČR, Geologickým ústavem AV ČR a Správou národního parku České Švýcarsko, ve spolupráci s Royal Botanic Gardens (Velká Británie), Správou národního parku Sächsische Schweiz (Německo) a Správou chráněných krajinných oblastí ČR
- **Geobiocenologie a její využití v péči o les.** Mezinárodní konference, Křtiny, 4.-5. října 2002 (e-mail:stykar@mendelu.cz)
- **Tvář naší země - krajina domova II.** Praha a Průhonice, 8.-11. října 2002 (e-mail:spolecnost@prokrajinu.cz; www.prokrajinu.cz); druhý ročník konference o české krajině (viz informace na předchozích stránkách)
- **10. Magdeburský seminář o ochraně vod.** „Labe – nové horizonty managementu povodí“. Špindlerův Mlýn, 22.-26. října 2002 (Povodí Labe Hradec Králové, e-mail:bendova@pla.cz)
- **Nové trendy v krajinnej ekologii.** Konference k 20. výročí založení. IALE, Piešťany, 24.-26. října 2002 (e-mail:kozova@fns.uniba.sk)
- **Modelling Land Use Change (MODLUC).** Advanced study course. University of Louvain (Belgie), 27. října - 2. listopadu 2002, (e-mail:lepers@geog.ucl.ac.be; www.geo.ucl.ac.be/MODLUC); bezplatný kurs sponzorovaný grantem Evropské komise, vhodný pro doktorandy
- **ECOSUD 2003.** 4th International Conference on Ecosystems and Sustainable Development. Siena (Itálie), 4. - 6. června 2003 (www.wessex.ac.uk/conferences)
- **IALE World Congress 2003: Crossing Frontiers - Landscape Ecology Down Under.** Building Bridges Between Cultures, Disciplines and Approaches. Darwin (Australia), 13.-17. července 2003 (www.iale.ntu.edu.au)
- **Dealing with Diversity.** 2nd International Conference of the European Society for Environmental History (ESEH), Praha, 3.-6. září 2003 (e-mail:iceseh2003@natur.cuni.cz; www.natur.cuni.cz/ICESEH2003);

*Bulletin CZ-IALE, Zpravodaj České společnosti pro krajinnou ekologii (Regionální organizace IALE České republiky). Vydává CZ-IALE pro interní potřebu svých členů.
Redakce: CZ-IALE, Benátská 2, 128 01 Praha 2. Odpovědný redaktor: Zdeněk Lipský,
e-mail:lipsky@kostelec.czu.cz*